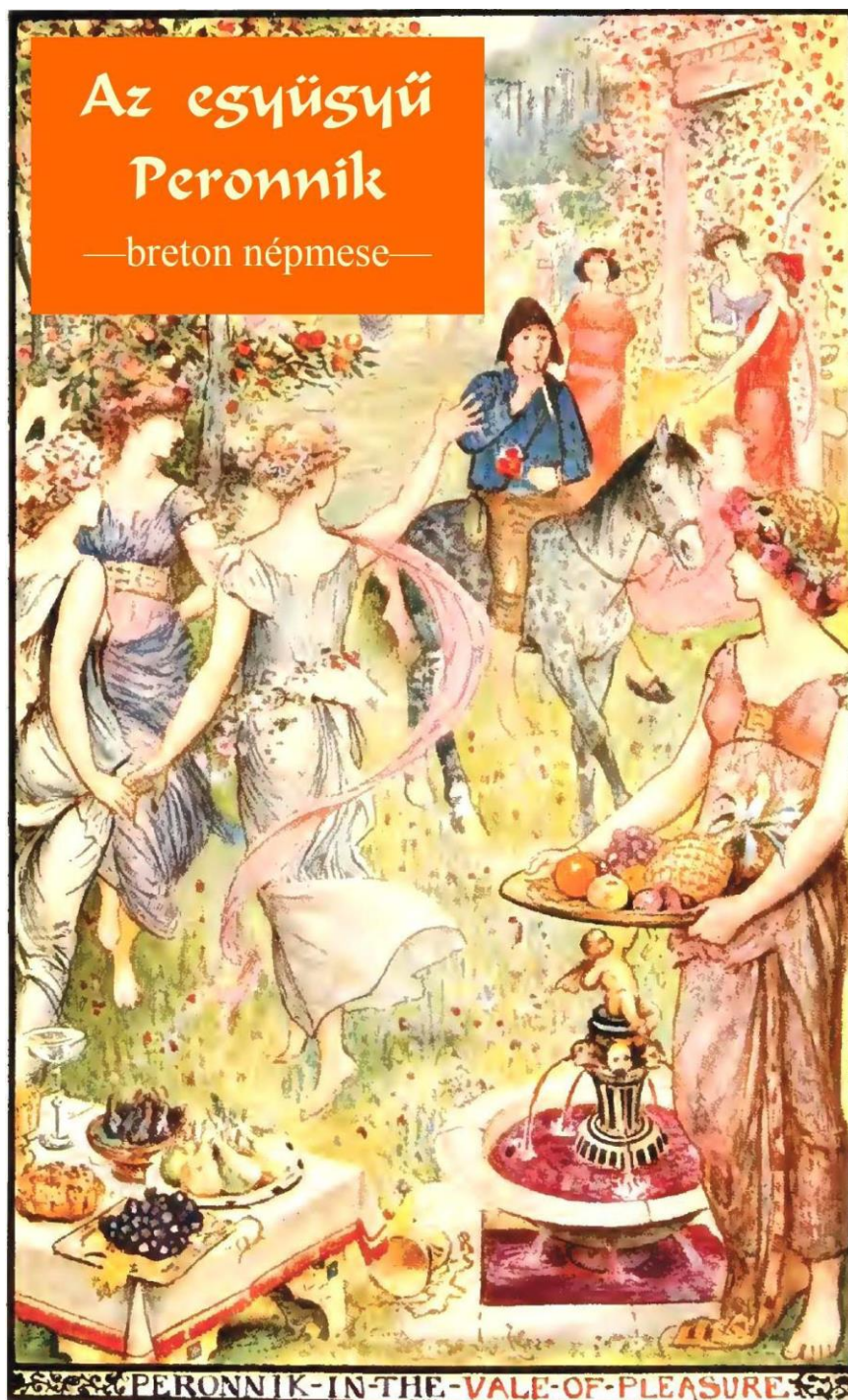

Z. Tóth Csaba ford. (Pécs):

Az együgyű Peronnik

Breton népmese⁶⁴⁰

⁶⁴⁰ Forrás: *Breton Legends*, 1872, London, francia eredeti *Le Foyer Breton*, Oeuvre Complètes d' Émile Souvestre, Tome II., Paris, 1856 (több kiadásban is).

AZ EGYÜGYŰ⁶⁴¹ PERONNIK

Bizonyára volt alkalmatok találkozni némely szegény együgyűekkel, balgákkal, akiket végső szükségük ajtótól-ajtóig űz, hogy a mindennapi kenyerüket megszerezzék. Csodálkozhatunk rajtuk, ahogy eltévedt jószágokként egyre csak kóborolnak, tágra nyílt szemekkel és szájjal merednek a világra, mintha keresnének valamit. De sajnos nem keresik eléggé—ehhez józan ész kellene.

Peronnik egyike volt ezeknek a szegény együgyűeknek, aki az idegenek kegyére cserélte az apja vagy anyja gondoskodását. Egyre csak vándorolt, nem tudván merre megy, s amikor szomjas volt, ivott az útmenti patakból, amikor éhes volt, száraz kenyérhéjat koldult az asszonyoktól, akik megpillantották az ajtajuk előtt, és amikor elálmosodott, keresett egy szénakazlat, és belefürta magát, mint egy menyét.

Peronnik nem tanult semmilyen mesterséget, de több dologban elég ügyes volt: addig kéregetett, amíg jóllakott, addig aludt, ameddig akart, és utánozni tudta a pacsirták énekét. Számosan voltak a környéken, akik ehhez nem értettek.

Abban az időben, melyről mesélek nektek (vagyis sok száz évnél is régebben), az aranyló búza mezők mások voltak, mint manapság. Azóta számos úr felélte az örökségét, és az erdeiből facipőt csinált magának. A Paimpont erdeje⁶⁴² is több mint húsz plébániát foglalt magába, egyesek szerint még a folyón is túlterjedt, egészen Elvenig (Vannes-tól északkeletre). Akárhogy is volt, Peronnik egy napon egy erdőszeleli tanyához érkezett, s mivel már régóta delet harangoztak a hasában, élelmet akart szerezni.

A gazda felesége épp a leveseskondért vakarta az ajtó előtt térdelve,⁶⁴³ de amikor meghalotta, hogy a jámbor Peronnik Isten nevében kéreget, megállt és a kondért feléje nyújtotta.

– Itt van, te szegény – mondta neki –, edd meg ezt a maradékot és mondj egy Miatyánkot a disznainkéért, hogy zsírosabbak legyenek.

Peronnik leült a földre, a kondért a térdei közé vette, és kezdte vakargatni a körmeivel, de csak kevés maradékot talált, mert a ház kanalai már megtették dolgukat. Mégis megnyalta az ujjait, és elégedetten dűnnyögött, mintha sosem evett volna ennél jobbat.

– Ezt a köleskását – dűnnyögte elismerően – fekete tehén tejébe áztatták,⁶⁴⁴ és e vidék legjobb szakácsa készítette.

A gazda felesége megörült a dicséretnek.

– Szegény együgyű – mondta –, csak kevés maradt az ételből, de adok még neked egy darab rozskenyeret.

És hozta a legénynek az első szeletet az épp kisült kerek vekniből. Peronnik rögtön beleharapott, mint az éhes farkas a báránycombba, és kijelentette, hogy ezt a kenyeret maga a vannes-i püspök öméltóságának pékje sem dagaszthatta volna jobban.

---

⁶⁴¹ Az *együgyű* kifejezés félreértésre adhat okot, de a népmesék balgái valójában a gyengék ravaszságának megszemélyesítői, akik legyőzik az erőset. Az együgyűség a keresztény nemzetek hagyományában ugyanazt a szerepet játssza, mint a fizikai nyomorékság a régiéknél. Az utóbbiaknál Æsopus a púpost használja, hogy rendkívüli cselekedeteket hajtson végre, az előbbi esetben Peronnik, vagy más gyengeelméjű legény jelenik meg, hogy felerősítsék a kontrasztot a hős és tettei között, és meglepetés-szerű legyen a végkimenetel.

⁶⁴² *A fordító jegyzete:* Forêt de Paimpont, Rennes városától nyugatra, talán az artúri Brocéliande erdő lehet, a „Calaterium” erdeje, in Monmouth: *British History*, Book VII, Ch. 4., de kelta „varázserdő”, Bois Chenu, Forêt Chenu van St. Phalnál és Domrémynél is, ahol Jeanne d’Arc született.

⁶⁴³ A tengerparti vidékeken kagylóhéjjal vakarják le az odaégett maradékot az edényekről, a szárazföld felé inkább kovakövet használnak.

⁶⁴⁴ Bretagne-ban régen a fekete tehén tejét tartották a legfinomabbnak és legtáplálóbbnak.

A megdicsért parasztasszony hozzátette, hogy semmi sem jobb, mint mikor a falatra frissen köpült vaj is kerül, s hogy szavait igazolja, mindjárt hozta is egy kis fedett csészében. Amikor a koldus átvette tőle, kijelentette, hogy ez igazi, élő vaj, jobb még a fehér heti vajnál is.⁶⁴⁵ S hogy nagyobb hitelt adjon szavainak, az egész kenyerét belemártotta a vajas szilkébe. De a gazdasszony elnézte neki, és adott egy zaftos húsdarabot is a vasárnapi levesből.

Peronnik minden falatnál hálálkodott, és mindent elnyelt, mintha csak vizet ivott volna egy forrásból, mert már nagyon rég volt, hogy ilyen jót evett.

A gazdasszony sürgött-forgott, nézte az eszegető koldust, és időről-időre különféle maradékokat hozott neki, amit az elvett, miközben keresztet vetett magára.

Ahogy így falatozott Peronnik, íme, egy lovag jelent meg a háznál, és köszöntve az asszonyt, megkérdezte tőle, melyik út vezet Kerglas várához.

– Egek! jóember – kiáltott az asszony –, oda akar menni?!

– Igen – válaszolt a lovag –, egy távoli földről jövök ezzel a szándékkal, éjjel-nappal utaztam három hónapon át, hogy eljussak ide.

– És mit keres Kerglasban? – kérdezte a breton asszony.

– Az aranyedényt és a gyémántlándzsát.

– Ezek nagyon értékes dolgok? – kérdezte Peronnik.

– Értékesebbek, mint bármelyik korona a földkerekségen – felelte az idegen –, mert az aranyedény nem csupán a finomságok és a gazdagság kimeríthetetlen forrása, hanem olyan italt ad, ami minden betegséget meggyógyít, és a halott is feltámad, ha az ajkaival érinti. Hasonlóan értékes a gyémántlándzsa, mely megöl és legyőz mindent, amihez hozzáér.

– És kinek a birtokában van ez a gyémántlándzsa és az aranyedény? – kérdezte Peronnik csodálkozva.

– Egy varázsló birtokolja őket, akit Rogéar-nak hívnak, és Kerglas várában él – válaszolt a gazdasszony. – Bármely napon láthatod, ahogy az erdei úton elhalad a fekete kancáján, és egy három hónapos csikó követi, de senki sem meri megtámadni, mert egy félelmetes lándzsát tart a kezében.

– Igen – válaszolt az idegen –, de Isten tiltja neki, hogy Kerglas várán belül használja. Ezért amint megérkezik, a lándzsát és az edényt el kell zárnia egy sötét barlang mélyén, és nincs kulcs, ami ezt megnyitná, ezért a várában fogom megtámadni a varázslót.

– Sajnos, nem fog szerencsével járni, jóuram – mondta a parasztasszony. – Már több mint százan tettek próbát, de egyikük sem tért vissza.

– Tudok erről, jóasszony – válaszolt a lovag –, de őket nem világosította fel Blavet remetéje.

– És mit mondott az a remete? – kérdezte Peronnik.

– Figyelmeztetett, hogy mit kell tennem – mondta az idegen. – Először is, át kell kelni egy elvarázsolt erdőn, ahol mindenféle varázslat rémíti az embert és el akarja téríteni az útvjáról. De a szerencsét próbálók nagy része elveszett, meghalt a hidegtől, éhségtől és kimerültségtől.

– És ha átkelt az erdőn? – kérdezte az együgyű Peronnik.

– Ha biztonságban átjutottam rajta – folytatta a lovag –, találkozni fogok egy manóval, aki nek tüzes kardja mindent hamuvá emészt, amihez hozzáér. Ez a manó őrt áll egy almafa mellett, amiről le kell szednem egy almát.

– És azután? – kérdezte Peronnik.

– Azután találni fogok egy nevető virágot, melyet egy oroszlán őriz, akinek a sörénye csupa mérges vipera. Ezt a virágot is le kell szakítanom, majd azután, hogy átkeltem a sárkányok taván, meg kell küzdenem egy fekete emberrel, aki egy vasgolyót hajigál, mely mindig visszatér hozzá. Ezután eljutok az örömök völgyébe, ahol mindent át kell élnem, ami egy keresztényt megkísérthet, majd elérek egy folyóhoz, melynek csak egy gázlója van. Itt találkozni fogok egy

---

⁶⁴⁵ A bretonok különlegesen ízletesnek tartják a búzaszentelés hetében készült vaját, sőt gyógyító hatásúnak, mivel ebben az évszakban a legjobb a legelő.

feketébe öltözött hölgygel, akit magam mögé ültetek a lovamra, és ő elmondja, mit kell még megtennem.

A gazdasszony igyekezett meggyőzni az idegent, hogy lehetetlen átmenni ezeken a próbatételeken. De ő azt válaszolta, hogy a nők képtelenek megítélni az ilyen súlyú dolgokat, és miután megbizonyosodott róla, hol van az erdő bejárata, vágára fogta lovát és hamarosan eltűnt a fák között.

A gazdasszony nagyot sóhajtott, kijelentve, hogy voltak már itt más lelkek is, akik az Úris-ten színe elé kerültek. Azután adott még némi maradékot Peronniknak, és útjára engedte.

A legény megfogadta az asszony tanácsát, és amikor elindult, a gazda épp hazaért a mezőről. A gazda észrevette a legényt, aki a teheneit méregette az erdőszélen, arra gondolván, hogyan szerezhetné be a további élelmét.

A legény láttán a gazda fejében fény gyúlt, arra gondolt, hogy épp jó lenne neki egy segéd-erő, és némi puhatolózás után nyíltan megkérte Peronnikot, hogy maradjon náluk és viselje gondját a teheneinek. Peronnik leginkább magáról szeretett gondoskodni, és mindennél jobban szerette a semmittevést, ám a házi koszt, a friss vaj, a rozskenyér és a köleskása ízét még az ajkain érezte, így engedett a kísértésnek, és elfogadta a gazda ajánlatát.

A jóember mindjárt elvezette az erdőszélre, számba vette az összes tehenet, beleértve az üszöket is, majd egy mogyoróbotot nyesett a legénynek a tereléshez, és meghagyta neki, hogy a teheneket napnyugtára hajtsa haza.

Így Peronnik tehénpásztor lett, vigyázott, hogy a jószág el ne kóboroljon, megkülönböztette a feketét a vöröstől, és a vöröset a fehértől, a legeltetésre kijelölt területen.

Mármost, ahogy a csorda egyik oldalától a másikhoz szaladgált, hirtelen lódobogást hallott, és megpillantotta az óriás Rogéar-t, ahogy a kancáján üget, mögötte egy három hónapos csikóval. A lovas nyakán ott lógott az aranyedény, és a kezében tartotta a gyémántlándzsát, amely úgy csillogott, mint a napfény. Peronnik megijedt, és elbújt egy bokorban, az óriás pedig elhaladt mellette az úton. Amint elment, a félkegyelmű előjött rejtekhelyéről, és a lovas után tekintett, de nem láthatta, melyik ösvényen tűnt el a szeme elől.

A fegyveres lovak tehát szüntelen keresték Kerglas várát, de egyikük sem tért vissza. Az óriás ellenben nap-mint-nap parádézott. A félkegyelmű, akinek végül megjött a bátorsága, már nem akart elrejtőzni, hanem sóváran nézett a lovas után, mert az aranyedény és a gyémántlándzsa birtoklásának vágya napról-napra erősebb lett a szívében. De sajnos, ezeket a dolgokat könnyebb megkívánni, mint megszerezni.

Egy nap, amikor Peronnik szokás szerint egyedül volt a legelőn, megpillantott egy fehér szakállú öreget az erdei út bejáratánál. A legény valamely újabb kalandornak nézte, és megkérdezte, hogy a Kerglashoz vezető utat keresi-e?

– Nem ezt keresem, mivel már ismerem – válaszolt az idegen.

– Ott járt, és a varázsló nem vette el az életét? – csodálkozott a félkegyelmű.

– Nem tart tőlem – válaszolt a fehér szakállas öreg –, mivel Bryak vagyok, a varázsló, és Rogéar bátyja. Amikor meg akarom látogatni, idejövök, de mivel minden varázshatalmam ellenére sem kelhetek át az elvarázsolt erdőn anélkül, hogy eltévednék, a fekete csikót hívom, hogy átvigyen.

Az öreg ekkor három kört rajzolt ujjával a porba, majd olyan szavakat mormolt, mint a démonok, akik a varázslókat tanítják, és így kiáltott,

Csikó, ki vad vagy, betöretlen,
Jöjj hamar, vigyél át iziben.

A csikó mindjárt meg is jelent, Bryak kötőféket vetett rá, és a hátára ülve engedte, hogy viszszatérjen vele az erdőbe.

Peronnik nem szólt senkinek erről a kalandjáról, de most már tudta, hogy a csikó segítsége az első lépés, hogy eljusson Kerglasba. Sajnos semmit sem tudott arról, hogyan rajzolja le a

három kört, és hogyan ejtse ki a varázsszavakat, melyekkel az öreg a csikót hívta. Más módszer kellett tehát, hogy odahívja és megülje a csikót, és ha ez sikerül, leszedje az almát, lépje a nevető virágot, megmeneküljön a fekete ember vasgolyójától, és átkeljen az örömök völgyén.

Peronnik sokáig töprengett mindezen, és végül megjött a kedve, hogy a próbákat teljesítse. Akik elég erősek, és gyakran találkoznak veszélyekkel, nem félnek szembenézni velük, de a gyengék mérlegelik a tetteik kimenetelét. Így a félkegyelmű legény, nem látván reményt az óriás legyőzésére, úgy döntött, hogy cselhez folyamodik. A nehézségek már megedzettek, és tudta, hogy a naspolya, amikor először leszedik, kemény, mint a kő, de egy kis szalma és türelem végül megpuhítja.

Így a legény megtett minden előkészületet, mielőtt az óriás újra megjelent az erdei úton. Először készített egy kötőféket és kengyelt fekete kenderből, hurkot is font belőle, amelyet erdei szalonka fogásához használnak, és benedvesítette szenteltvízzel. Egy kis zsákot megtöltött márdárfogó léppel és pacsirta tollakkal, és volt nála egy rózsafüzér, egy bodzasíp, és egy kenyérháj, amit bekent avas zsírral. Amikor mindezzel kész volt, a reggel kapott kenyeret elmorzsolta az útra, amelyen Rogéar jár a kancájával és a három hónapos csikóval.

A szokásos időben meg is jelentek, és a legelő felé indultak, mint más napokon, de a csikó, amely lehorgasztott fejjel lépkedett, megérezte a földön a kenyérmorzsák szagát, és megállt, hogy megegye őket, így ottmaradt egyedül, míg az óriás tovább ment. Ekkor Peronnik óvatosan közelebb lopakodott, rávetette a kötőféket és a kengyelt a csikóra, felugrott a hátára, és hagyta a csikót továbbmenni, gondolván, hogy Kerglas várába viszi.

Így is történt, a csikó habozás nélkül elindult egy vad ösvényen, olyan gyorsan, ahogy a kötőfék engedte.

Peronnik remegett, mint a nyárfalevél. Az erdő minden varázslata működésbe lépett, hogy elrettentse. Egyik pillanatban úgy látszott, mintha hirtelen egy feneketlen gödör nyílna meg a táltoscsikója előtt, a következő pillanatban lángokban állt az erdő, és a lángok már-már őt is elérték. A patakok, melyeken átkelt, rohanó folyókká változtak és azzal fenyegették, hogy magukkal ragadják, máskor meg, ahogy egy lejtős gyalogösvényen haladt, hatalmas sziklákat látott feléje gurulni, hogy összezúzzák.

Hiába próbálta meggyőzni magát, hogy mindez csak képzelődés, kirázta a hideg a rettegéstől, de végül elszántan a szemére húzta a kalapját, és hagyta, hogy a csikó vigye, amerre akarja.

Hamarosan mindketten épségben elérkeztek egy síkságra, ahol megszűnt minden varázslat, és Peronnik feltolva a kalapját a homlokán, körülnézett.

Sivár volt a vidék, nyomasztó, mint egy temető. Elszórtan emberi csontvázakat lehetett látni, azokét, akik Kerglas várát keresték. Itt nyugodtak a lovaikkal együtt, és a farkasok még rágcsálták a csontjaikat.

Végül a félkegyelmű egy rétre érkezett, melyet egyetlen almafa borított árnyékba, és anynyira tele volt almákkal, hogy az ágai a földet érték. A fát egy manó őrizte, kezében tüzes karddal, mely mindent hamuvá változtatott, amihez hozzáért.

Ahogy a manó meglátta Peronnik-ot, olyat sivított, mint egy ragadozómadár, és felemelte a fegyverét. De a legény, anélkül, hogy elárulta volna az érzéseit, udvariasan megemelte a kalapját és így szólt:

- Ne zavartasd magad, kis uracsom, csak Kerglasba megyek, Rogéar úr meghívására.
- Meghívott téged? – kérdezte a manó. – És ugyan ki vagy te?
- Én vagyok az új szolgája – mondta a félkegyelmű –, akit már vár.
- Erről nem tudok semmit – válaszolt a manó –, de te úgy nézel ki, mint egy csaló.
- Bocsáss meg – mondta Peronnik –, hogy nincs jele a mesterségemnek, én csak egy madarász vagyok, aki madarakat fogok és betanítom őket. De az Isten szerelmére, ne tarts fel, mert őurasága, a varázsló vár engem, még a csikóját is kölcsönadta, mint láthatod, hogy hamarabb a várba érjek.

A manó valóban látta, hogy Peronnik a varázsló csikóján ül, és kezdte elhinni, amit a legény mondott. Ezenkívül a legény olyan egyszerűnek látszott, hogy nem lehetett feltételezni róla a ravaszságot. De még mindig bizalmatlan volt, és megkérdezte, hogy a varázslónak mi szüksége van egy madarászra?

– A legnagyobb szüksége van rám – mondta Peronnik –, mert azt üzenete, hogy Kerglas kertjének magvait és gyümölcseit megeszik a madarak.

– És ezt hogyan akarod megakadályozni? – kérdezte a manó.

Peronnik megmutatta a kis hurkot, amit készített, és hozzátette, hogy nincs olyan madár, ami ebből kiszabadulna.

– Hiszem, ha látom. – mondta a manó. – Az almafám épp pusztítják a rigók és más madarak. Vesd ki a hurkot, és ha elfogod őket, átengedlek.

Peronnik beleegyezett, kikötötte a csikóját egy bokorhoz, és az almafához ment, ahol rögzítette a hurok egyik végét, és megkérte a manót, hogy tartsa a másikat, amíg ő kifeszíti. A manó engedelmeskedett, és ekkor Peronnik gyorsan a manóra húzta a hurkot, aki fogva találta magát, mint egy madár.

Dühösen felkiáltott és ki akart szabadulni, de a hurok, amit szenteltvízbe áztattak, sehogy sem engedte.

A félkegyelmű gyorsan a fához szaladt, leszakított egy almát, és a csikó hátára pattanva elnyargalt.

Így hagyták el a síkságot, és lám csak, egy sűrű cserjéshez értek, amely a legszebb növényekkel volt tele, mindenféle rózsával, spanyol rekettyével, rózsaszín lonccal, és mindenekfelett a titokzatos nevető virág is ott volt. De a sűrű cserjés körül egy oroszlán járkált, sörénye megannyi vipera, szemei éberén figyeltek, és úgy csikorgatta a fogát, mintha malomkövek lettek volna.

Peronnik megállt és hajlongani kezdett. Tudta, hogy a hatalmasok jelenlétében a kalap hasznosabb a kézben, mint a fejen, és mindenféle jókat kívánva az oroszlánnak és családjának, megkérdezte, merre vezet az út Kerglasba.

– És mi keresnivalód van neked Kerglasban? – bődült el a szörnyű bestia.

– Méltóságod engedelmével – válaszolt a félkegyelmű –, egy hölgy szolgálatában járok, aki nagy barátja Rogéar úrnak, és küldött neki egy ajándékot, amivel pacsirta-pástétomot lehet készíteni.

– Pacsirták! – szólt az oroszlán, megnyalva a bajszát –, régóta nem ízleltem őket. Mennyit tudsz elkapni belőlük?

– Egy zsáknival – válaszolt Peronnik, mutatva a zsákot, amit tollakkal és madárfogó léppel töltött meg, s hogy bizonyítsa szavai igazságát, elkezdte utánozni a pacsirták trilláját.

Ez a muzsika felkeltette az oroszlán étvágyát.

– Hadd lássam – mondta közelebb húzódva –, mutasd a madaraid, szeretném tudni, hogy elég nagyok-e az urunk asztalára.

– Megmutathatom – válaszolt az együgyű –, de ha kinyitom a zsákot, elrepülhetnek.

– Félig nyisd ki, csak épphogy belepillantok. – mondta a mohó szörnyeteg.

Peronnik ezt a legnagyobb készséggel teljesítette. Odatartotta a zsákot az oroszlán elé, aki beledugta a fejét, hogy elkapja a pacsirtákat, de csak a fullasztó tollakat és a madárfogó lépet találta. A félkegyelmű gyorsan összekötötte a zsákot az oroszlán nyaka körül, és keresztet vetett a csomóra, hogy tartson. Azután a nevető virághoz szaladt, letépte, és amilyen gyorsan csak tudott, elnyargalt a csikó hátán.

De nemsokára a sárkányok tavához érkezett, melyen át kellett úsznia, és alighogy belemerült a vízbe, a sárkányok mindenfelől rátámadtak, hogy felfalják.

Ekkor Peronnik már nem a kalapját vette le, hanem elkezdte a sárkányokra dobálni a rózsafűzér gyöngyeit, mint amikor valaki fekete búzával eteti a récéket, és ahogy egy gyöngyöt elnyelt egy sárkány, hanyatt vágódott és kimúlt. Így a legény sértetlenül elérte a túlsó partot.

Most át kellett jutnia a völgyön, melyet a fekete ember őrzött. Peronnik hamar észrevette, hogy az egyik lába a sziklához van láncolva, és a kezében egy vasgolyót tart, amely mindig a saját akaratából visszatér, miután lecsapott a célpontjára. Az embernek hat szeme volt, sorban a feje körül, melyek felváltva őrködtek, de ekkor úgy esett, hogy mindegyik nyitva volt. Peronnik tudván, hogy ha meglátják, azonnal repül a vasgolyó, mielőtt egy szót is szólna, így hamar elbújt a bozótban. Ílymódon elrejtőzve néhány lépésnyire megközelítette a fekete embert, aki épp leült, és szemei közül kettőt becsukott. Peronnik azt hitte, alszik, és elkezdte álmosító hangon énekelni a nagymise kezdetét. A fekete ember először meglepődve felvetette a fejét, de ahogy az ájtatos ének hatása alá került, egy harmadik szeme is becsukódott. Peronnik ekkor a *Kyrie eleison*-t kezdte énekelni, az altató démon hangján.⁶⁴⁶ A fekete ember behunyta a negyedik szemét, és félig az ötödiket is. Peronnik ekkor belekezdett a vesperásba, de mielőtt a *Magnificat*-hoz ért, a fekete ember mélyen elaludt.

Ekkor a legény fogta a csikó kantárát, és lassan átvezette a mohos helyeken, így haladt el az alvó őr mellett, és elérkezett az örömök völgyébe.

Ez volt mind közül a legfélelmetesebb, mert itt nem volt kérdés az elkerülendő veszélyről, hanem azonnal menekülni kellett. Peronnik segítségül kellett hívja Bretagne összes szentjét.

A völgy, melyen keresztül kellett mennie, egy gyümölcsökkel, virágokkal és forrásokkal bővelkedő kert volt, de a forrásokból bor és kívánatos italok fakadtak, a virágok olyan édes hangon énekeltek, mint a kerubok a paradicsomban, és a gyümölcsök maguktól kínáltak a kéznek. Az út minden fordulójánál hatalmas asztalok várták Peronnikot, királyi bőséggel megrakva, illatozó süteményekkel, melyek frissen sülték a kemencében, és szolgák kínálták őket. Azután gyönyörű leányok táncoltak a pázsiton, akik a nevéen szólították, hogy jöjjön közéjük, vezesse a táncot.

Hiába vetette magára a keresztet, önkéntelenül is lassította a csikója lépteit, beleszagolt a finomságok illatába, és nem tudta levenni a szemét a gyönyörű lányokról, velük maradt volna, és ezzel vége lett volna, ha nem jut eszébe az aranyedény és a gyémántlándzsa. Ekkor azonnal elővette a bodzasípját, hogy ne hallja meg a lány hívogatást, és evett az avas zsírba mártott kenyerekből, hogy ne érezze a finom ételek illatát, a tekintetét pedig a csikója füleire szegezte, hogy ne vonzzák a szép táncosok.

És így teljes biztonságban elhagyta a kertet, és megpillantotta végül Kerglas várát. De a folyó, melyről hallott, még előtte volt, és tudta, hogy csak egy helyen lehet átgázolni rajta. Szerencsére a csikó ismerte a gázlót, és hamarosan oda is érkeztek.

Ekkor Peronnik körülnézett, keresve a hölgyet, akinek a vezetésével eljuthat a várba. Nemsokára észre is vette, ahogy fekete selyemruhában ült egy sziklán, és olyan sárga volt a bőre, mint egy mórnak.

A félkegyelmű megemelte kalapját, és megkérdezte, hogy szeretne-e átkelni a folyón.

– Épp téged vártalak, hogy átvigyél – válaszolt a hölgy –, gyere közelebb, hogy mögéd ülhessek.

Peronnik közelebb ment, felvette őt a lova farára, és elkezdtek átkelni a gázlón. Majdnem a folyó közepénél voltak, amikor a hölgy azt mondta neki,

– Tudod-e, te szegény balga, hogy ki vagyok?

– Engedelmeddel – válaszolt Peronnik –, az öltözetedből jól látom, hogy nemes és nagyhatalmú hölgy vagy.

– Valóban nemes vagyok – válaszolt a hölgy –, mert a családfám a bűnbeesésig tudom visszavezetni, és valóban nagyhatalmú vagyok, mert minden nép meghajlik előttem.

– Mi hát a neved, ha kérdezhetem, asszonyom? – kérdezte Peronnik.

– Engem Pestisnek hívnak. – válaszolt a sárga nő.

---

⁶⁴⁶ A bretonok úgy hiszik, hogy egy démon altatja el az embereket a misén, akit *ar c'houzkezik*-nek neveznek, a *kouska* ige alapján, ami alvást jelent.

A félkegyelmű úgy megijedt a nyeregben, mintha a vízbe akarna ugrani, de Pestis azt mondta neki,

– Maradj nyugton, szegény balga, nem kell félned tőlem, ellenkezőleg, én a szolgálatodra lehetek.

– Lehetséges, hogy olyan jószándékú lennél, Pestis hölgy? – mondta Peronnik, illendően levéve a kalapját. – De várj csak, most jut eszembe, hogy te vagy az, akinek arra kell tanítania, hogyan szabaduljak meg a varázsló Rogéar-tól.

– A varázslónak meg kell halnia. – mondta a sárga hölgy.

– Mit sem szeretnék jobban – mondta Peronnik –, csakhogy ő halhatatlan.

– Figyelj rám, és próbálj megérteni – mondta Pestis. – A manó által őrzött almafa a jó és rossz fájának egy hajtásából lett, melyet maga Isten ültetett a földi paradicsomban. A gyümölcse olyan, mint azé a fáié, melyről Ádám és Éva ettek, és a halhatatlanokat halandóvá teszi. Rá kell vened a varázslót, hogy egyen az almából, és attól a pillanattól, hogy megérintem, meghal.

– Megpróbálom – mondta Peronnik –, de ha sikerrel is járok, hogy’ szerzem meg az aranyedényt és a gyémántlándzsát, melyek egy sötét barlangban vannak elrejtve, és ezt nem lehet kinyitni semmilyen kulccsal?

– A nevető virág megnyit minden ajtót – válaszolt Pestis –, és világít a legsötétebb éjszakában.

Ahogy kimondta ezeket a szavakat, elérték a folyó túlszárnyát, és a félkegyelmű továbbment a vár felé.

Mármost, a vár bejárata előtt volt egy nagy baldachin, olyan, mint amelyen a vanes-i püspök őuraságát átvitték az Úrnapi Körmeneten. Ez alatt ült az óriás, védve a nap hevétől, lábait keresztbe téve, mint egy nagyúr, aki élvezi a gazdagsága gyümölcseit, és egy aranypipából füstöt eregetett. Ahogy észrevette a csikót, melyen Peronnik és a feketeruhás hölgy ült, felemelte a fejét, és akkorát üvöltött, mintha mennydörgés lett volna,

– Ez a félkegyelmű az én három hónapos csikómon ül!

– Így van, ó, minden varázslók legnagyobbika. – szölt Peronnik.

– És hogy került hozzád? – kérdezte Rogéar.

– Úgy, ahogy a fivéred, Bryak tanította – válaszolta az együgyű. – Mikor az erdő bejáratához értem, azt mondtam,

Csikó, ki vad vagy, betöretlen,
Jöjj hamar, vigyél át iziben.

– és a csikó azonnal ott volt.

– Te ismered az én fivérem? – kérdezte az óriás.

– Akárcsak szolgál az urát. – válaszolta az ifjú.

– És miért küldött ide?

– Azért, hogy hozzak számodra két különlegességet, melyeket a mórok országában kapott, ezt az örömkörmőt, és egy női szolgát, akit itt láthatsz. Ha eszel az almából, a szíved olyan nyugodttá válik, mint egy szegényemberé, aki száz arannyal teli erszényt talál a facipőjében, és ha a szolganőt felfogadod, már nem vágyakozol többé semmire.

– Add ide az almát és a mór nőt. – mondta Rogéar.

A félkegyelmű engedelmessé vált, de ahogy az óriás az almába harapott, a sárga hölgy a kezével megérintette, és ő úgy összeesett, mint egy tinó a mézszárszékben.

Ekkor Peronnik belépett a palotába, kezében a nevető virággal. Több mint ötven termen ment keresztül, egyikén a másik után, és végül a barlang ezüst ajtajához ért. Az ajtó magától kinyílt a virág előtt, amely világított is a félkegyelműnek, hogy megtalálja az aranyedényt és a gyémántlándzsát.

De alighogy magához vette őket, megremegett a föld a lába alatt, és hatalmas villám csattanását hallotta. A palota egyszeriben eltűnt, és Peronnik újra az erdő közepén találta magát, a

két drágasággal, melyekkel mindjárt el is indult Bretagne királyának udvarába. Elég sokat időzött Vannes-ban is, hogy a legjobb öltözéket és a legjobb lovat megvegye, ami ebben a plébániaközségben található.

Mármost, amikor Nantes-ba jött, ezt a várost a frankok ostromolták, akik olyan kegyetlenül pusztították az országot, hogy alig maradt annyi fa, hogy egy kecskének elegendő legyen. Sőt mi több, éhínség volt a városban, és azok a katonák is éhen haltak, akik csak megsebesültek a csatában. Amikor Peronnik megérkezett, egész nap kürtösök hirdették minden utcán, hogy Bretagne királya az örököséül fogadja azt az embert, aki megmenti a várost, és elűzi az ellenséget az országból.

Ahogy ezt a hirdetést meghallotta Peronnik, azt mondta a kürtösnek,

– Ne hirdess tovább, hanem vezess a királyhoz, mert én vagyok az, aki mindazt teljesítem, amit kért.

– Te volnál? – mondta a herold, látván, hogy milyen fiatal és kistermetű –, menj utadra, jómadár,⁶⁴⁷ a királynak nincs most ideje, hogy effélékkel foglalkozzon.⁶⁴⁸

Válasz helyett Peronnik megérintette a katonát a lándzsájával, és az a pillanatban holtan esett össze, a tömeg legnagyobb riadalmára, mely szétszaladt, mikor ezt látta. De a félkegyelmű így kiáltott,

– Láthatjátok, mit tehetek az ellenségeimmel, és most megtudhatjátok azt is, hogy mit tehetek a barátaimért.

És megérintve a halott katona ajkait az aranyedénnyel, az rögtön feltámadt, visszanyerte az életét.

A király értesült a csodáról, és kinevezte Peronnikot a megmaradt katonaság parancsnokává, s az együgyű sok ezer frankot megölt a gyémántlándzsájával, legyőzte az ellenséges sereget, elfoglalta a táborait, és feltámasztotta a megölt bretonokat az aranyedényével.

Azután nekifogott, hogy meghódítsa az összes környező országot, Anjou, Poitou, és Normandia királyságait, amit csekély nehézségek árán véghez is vitt. Végül, amikor mindenki engedelmességet fogadott a királynak, bejelentette szándékát, hogy felszabadítja a Szentföldet, és kihajózott Nantes-ból egy hatalmas flottával, az ország főnemeseivel.

Mikor elérte Palesztinát, nagy tetteket vitt véghez, számos szaracént megtérített, és feleségül vett egy szépséges szüzet, akitől sok fia és lánya született, akiknek vagyont és földeket adományozott. Némelyek azt is mondják, hogy az aranyedénynek hála, ő és fiai még mindig élnek és uralkodnak ezen a földön. De mások úgy tartják, hogy Rogéar fivérének, a varázsló Bryak-nak sikerült megszereznie a két drágaságot, s hogy azok, akik vágnak rájuk, még most is keresik őket.

Jegyzetek „Az együgyű Peronnik” meséjéhez

Peronnik meséjében szinte azonnal felismerhetők annak a hagyománynak a nyomai, mely életre hívta a Kerekasztal lovagjainak legendás történetét. Ha eltávolítjuk a breton változat újabb keletű részeit, előttünk állhat a Szent Grál keresésének alapeszméje a maga teljes tisztaságában.

Néhány magyarázat azonban szükséges ehhez. A gall bárdok már a 6. században beszéltek egy varázserejű edényről, amely a jövőbelátás, egyetemes tudás képességét adja tulajdonosának, későbbi időkben pedig egy népszerű mese szól egy aranyedényről, melyet az Áldott Brán birtokol, és meggyógyít minden sebet, élővé teszi még a holtat is. Más mesékben is megjelenik egy edény, amely minden kívánságot azonnal teljesít. Idővel mindezek a funkciók egyesültek, és a különböző edények tulajdonságait egyetlen edény foglalta magába, és ennek birtokába akar jutni természetesen minden igazi kalandor.

⁶⁴⁷ *Koanta pabaour*, gúnyolódó mondás Bretagne-ban.

⁶⁴⁸ Közmondásos kifejezés arra, amikor valakinek nincs vesztegetni való ideje.

Fennmaradt egy gall költemény, melyet a 12. század elején állítottak össze, és a lényege ez a keresés. A hős, akit Perédurnak hívnak, harcba száll óriásokkal, oroszlánokkal, kígyókkal, tengeri szörnyekkel, boszorkányokkal, s végül elnyeri az edényt és a lándzsát, melyeket itt is hozzátesznek az eredeti történethez.

Mármost, nem kétséges, hogy ez a gall legenda, mely megtalálható szerte Európában, igazolva a különféle nyelveken történt utánzás kísérleteit, elsősorban Bretagne-ban vált ismertté, szerves egységben a gall nyelvvel és eredettel. Egész alakjában akkor válhatott népszerűvé, amikor még bárdok tanították Armorika népét.

De az egymást követő átdolgozások ellenére, melyek a szójhagyománnyal együtt jártak, a francia változatok fokozatosan magukba olvasztották az eredeti verziókat. Villemarqué ténylegesen kimutatta (*Popular Tales of the Ancient Bretons*), hogy amikor a gall legendákat továbbfejlesztették a francia poéták, annyira megszépítették őket, hogy maguk a gallok elhagyták az eredetiket az utánzatok kedvéért. Mármost az, ami igaz rájuk, az ugyanolyan igaz az armorikai népre is, és kétségtelen, hogy a Perédur-hagyomány, amellyel eredetileg rendelkeztek, nagyban át kellett alakuljon Christian de Troyes későbbi költeményében.

A jobb megértés kedvéért röviden bemutatjuk ezt a költeményt, mely kevésbé ismert, mivel csupán kéziratban létezik.⁶⁴⁹

Egy szegény özvegynek, aki a háború miatt mindenét elvesztette, maradt egy fia, Perceval, egy tudatlan és faragatlan, egyszerű legény. Anyja eltiltotta mindentől, ami a háborúval kapcsolatos, de egy nap a fiú találkozik Arthur király lovagjaival, megismeri a titkot, amit oly sokáig elrejtettek előle, és eltelve a párviadalok és csaták gondolatával, elhagyja az anyai házat, és elindul, hogy megkeresse Arthur udvarát. Az úton meglát egy nagy sátrat, melyet tudatlanságában templomnak vél, és belép. Itt megeszik két őzpástétomot és megiszik egy flaskó bort, azután ismét útnak indul, és hamarosan elérkezik Cardeuill-be, a rossz ruhájában, rossz lován, rosszul felfegyverkezve. Rátalál Arthurra, amint az mélyen a gondolataiba merül, és egy áruló lovag épp el akarja vinni az arany kupáját, kijelentve, hogy bárkivel kiáll, aki ezt el akarja venni tőle. Perceval elfogadja a kihívást, üldözi a tolvajt, megöli, visszaszerzi a kupát, és felveszi a megölt lovag páncélját. Végül felvételt nyer a lovagi rendbe.

De anyja emléke mindenütt kísérti. Mit is keres? Ő maga sem tudja, céltalanul vándorol, akármerre is visz az útja. Egy napon egy várhoz érkezik, és belép. Egy öreg, beteg ember fekszik ott egy ágyon, majd megjelenik egy szolga egy lándzsával, melyről lehull egy vércsepp, azután egy hölgy hoz egy *graal*-t, vagy edényt, szintiszta aranyból. Perceval szeretné tudni, mi a jelentése annak, amit lát, de nem mer kérdezni. Másnap, amikor elhagyja a várat, közlik vele, hogy az öreg, beteg ember a halászkirály, aki megsebesült a combján, és Percevalnak szemrehányást tesznek, mert nem kérdezett tőle semmit.

Folytatja útját, véletlenül találkozik Arthurral, akit követ az udvarába. De érkezése után egy nappal megjelenik egy feketébe öltözött hölgy, és azzal vádolja, hogy ő okozta a halászkirály szenvedéseit. „A sebei,” mondta a hölgy, „gyógyíthatatlanok, mert nem tetted fel neki a kérdést.”

A lovag jóvá akarja tenni a mulasztását, de hiába keresi a király palotáját, visszatartja egy láthatatlan kéz. Majd elhatározza, hogy elindul, és egy szentéletű remetéhez érkezik, akivel

---

⁶⁴⁹ *The Searcher for the Basin*,—Myvyrian, t. i. p. 8. A *Perceval, or the Quest for the Holy Graal* kéziratának példánya Mss. No. 7523, et supp. franc. 450. jelzeten található a párizsi Királyi Könyvtárban. A jegyzetben Villemarqué rövidített ismertetésével adjuk.

A fordító jegyzete: Lásd még *Perceval le Gallois, ou Le Conte du Graal*, Publié d'après les manuscrits originaux par Ch. Potvin, Mons, Tome 1-4, 1866-1870, az eredeti ófrancia verses költemény és prózai átírata, ill. *Lestoire del Saint Graal*, The Vulgate Version of the Arthurian Romances, vol. 1., Washington, 1909. A Peronnik-mese rövidített változata, *The Lilac Fairy Book*, by Andrew Lang, London, 1910. Peredur-ról, a walesi „Parzivalról” ld. *The Mabinogion*, 1877, ford. Lady Charlotte Guest. Vö. *Kergarec pokoljárása*, breton népmesék, 1968, Dömötör Tekla utószavával.

elbeszélget. A pap elé tárja, hogy minden tévedése az anyjának való engedetlenség következménye, s hogy bűn volt megfégeznie a nyelvét, amikor a *graal* jelentését kellett volna megtudakolnia. A remete vezeklést szab ki rá, tanáccsal látja el, és átad neki egy titokzatos imát, amely bizonyos szörnyű szavakat tartalmaz, és megtiltja neki, hogy másoknak elárulja őket. Azután feloldozza Percevalt a bűnei alól, és a lovag böjtöl, leborul a kereszt előtt, misét hallgat, áldoz, és új életet kezd.

Ekkor elkezdi keresni a *graal*-t, és ezeryni akadállyal találkozik. Megjelenik egy nő, Fehérvirág (Blanche-Fleur, Liliom), akit korábban szeretett, de aki megpróbálja akadályozni őt, és Perceval elmenekül tőle. Kiköti a lovát egy oszlop aranygyűrűjéhez, mely egy hegyen áll, melynek neve a Fájdalom Hegye, végül megérkezik a várba, melyet keresett, és ekkor nem mulasztja el megtudakolni a lándzsa és a *graal* történetét. Elmondják neki, hogy a lándzsa ugyanaz, melylyel Longinus átdöfte Krisztus oldalát, és a *graal* az az edény, melyben Arimathiai József felfogta az Ő isteni vérének. Ez öröklés útján került a halászkirályhoz, aki Józseftől származott, és Perceval nagybátyja. Az edény minden jónak forrása, mind szellemi, mind földi értelemben, meggyógyít minden sebet, és a holtat is élővé teszi, ezenkívül ellátja tulajdonosát mindenféle jóval, amit csak megkíván.

A lándzsa és a *graal* után előhoznak egy törött kardot. A halászkirály átnyújtja az unokaöccsének, kérve, hogy újra egyesítse a darabjait. Azután a király elmondja neki, hogy a próféciák szerint a világ legbátrabb és legkegyesebb lovagja fogja elvégezni ezt a cselekedetet. Perceval megpróbálja összeforrasztani a kard darabjait, de az elhamarkodottsága miatt megsebzí a combját. „Ugyanazon a napon fogok meggyógyulni,” mondja magában, „amelyen Pertinax lovag meghal, az áruló lovag, aki összetörte ezt a csodálatos kardot, mikor megölte a fivérem.”

Perceval megöli Pertinax-ot, köszönetet mond a szent *graal* segítségéért, levágja a lovag fejét, és a halászkirályhoz viszi, aki felépül, és átadja helyét az unokaöccsének.

Nem nehéz kimutatni az összefüggéseket e költemény és a breton mese között. Mindkettőben hallunk egy edény és egy lándzsa megszerzéséről, melyek birtoklása hasonló előnyökkel jár; mind a francia, mind az armorikai változat hősei veszélyekkel és kísértésekkel találkoznak, majd törekvéseiket siker koronázza. Bizonyos hasonlóság felfedezhető talán abban is, hogy míg az együgyű Peronnik nem tudja merre jár, és kicsalja a gazdasszonytól a rozskenyeret és a friss vaját, meg a vasárnapi zsíros falatokat, addig Perceval is egyszerű, tudatlan, bárdolatlan, ill. özpástétomot eszik, és megiszik egy nagy flaska bort.

Bizonyosan vannak részletek Peronnik próbatételeiben, melyek általában véve nem hasonlítanak Perceval próbáihoz, másfelől azonban mindkettő nagyon hasonlít azokhoz a mozzanatokhoz, melyekkel Perédur, a gall hagyomány hőse találkozik. Ezért úgy tűnik, hogy ez az armorikai történet a francia és a breton forrásból táplálkozik. A gall hagyományból született, módosította a francia változat, s végül összebékítette őket a mi vidékünk, Pays de Vannes helyi géniusza, mely által olyanná vált, amilyenek ma ismerjük.

Sőt, az együgyű Peronnik alakját eredményesen tanulmányozhatják azok, akik mindenkéfelett a hagyományban keresik a népszellem nyomait. Az együgyűség vagy félkegyelműség a kelta népek között sosem gyengeelműséget jelentett, hanem egy sajátos állapotot, melyben egyes emberek bizonyos képességekkel rendelkeztek, melyek a többségnél nem voltak meg, és a kelták élenjártak a képzeletükkel, mellyel kapcsolatot tudtak tartani a láthatatlan világgal, ami tiltott volt más embereknek. Így az együgyű szavait prófétikusnak tekintették, rejtett értelmet kerestek a tetteikben. Egy régi költő erőteljes szavával, ténylegesen olyanoknak tekintették őket, akiknek „lábai a földön, szemei a túlvilágon” vannak.

Bretagne részben megőrizte ezeket az ősi hivatkozásokat a gyengeelmű emberekre. Léon megye tanyáin egyáltalán nem ritka ilyen szerencsétleneket látni, akik bármilyen korúak is legyenek, egy hosszú ruhát viselnek csontgombokkal, és a kezükben egy fehér pálcát tartanak.

Körültekintően bánnak velük, és 'kedves balgáknak' nevezik őket, kivéve távollétükben, amikor *diskyant*, azaz 'tudatlan'. Rendszerint otthon maradnak a nőikkel és a kisgyerekekkel, sosem szólítják fel őket, hogy munkát végezzenek, és amikor meghalnak, elsiratják a rokonaik.

Emlékszem, egyszer magam is találkoztam egy ilyen együgyűvel, Morlaix környékén. Egy gazdasági épület küszöbén ült, és a húga, egy fiatal lány etette. A lány gondoskodó kedvessége mélyen megérintett.

– Mindig ilyen szeretettel gondoskods az erről a szegény balgáról? – kérdeztem breton nyelven.

– Isten adta őt nekünk. – válaszolt a lány.

A válasz magáért beszélt, és kulcsot jelent minden ilyen kegyes törődéshez azon teremtmények iránt, akik önmagukban haszontalanok, de kedvesek *Annak számára, Aki ránk bízta őket.*

A feketeruhás hölgy az érintésével megöli a nagy varázslót, a kép sarkában Peronnik a csikó hátán, kezében a nevető virággal (Lang, 1910).